

## OVER HULP AAN VLUCHTELINGEN, ESPERANTO EN ANDERE UTOPIEËN

*Het Nieuwstedelijk is het stadstheater van Leuven, Hasselt en Genk. Onlangs brachten zij 'Esperanto', de eerste theaterproductie van Lucas Derycke (1990), op de planken. Wat de rol van Esperanto in het stuk is, lees je hieronder.*

Lucas Derycke legt zich toe op verhalende radio. Geen pure geluidskunst, maar audio als middel om te zeggen wat hij te zeggen heeft. Hij maakt radiodocumentaires voor de Nederlandse omroep, mockumentary's voor Radio 1 en radiofictie voor de Duitse omroep. Voor een audiowerkstuk kreeg hij de Hörspielpreis der Kriegsblinden, de belangrijkste Duitse prijs voor hoorspelen. Het Nieuwstedelijk heeft blijkbaar iets met Esperanto, want in het verleden maakten ze al een voorstelling rond Moresnet.

Het stuk laat twee jonge vrouwen aan het woord die als vrijwilliger aan de slag gaan in een vluchtelingenkamp in Griekenland. Met een klein team van vrijwilligers zorgen ze ervoor dat de donaties – die vanuit heel Europa toestromen – eerlijk worden verdeeld. De vrouwen hopen het verschil te maken, maar botsen al snel op de grenzen van hun mogelijkheden. Ze geraken gefrustreerd, want hoe meer zij doen, hoe minder de overheid nog doet.

Tussendoor komt een oude esperantist aan het woord. Hij kijkt met heimwee terug naar de tijd dat het ideaal nog springlevend was. Maar, zegt hij: "Hoe dichterbij dat einddoel komt, hoe onduidelijker het wordt en hoe groter de verdeeldheid."

De voorstelling is geen traditioneel toneel. Het is een soort visueel luisterspel waarbij de tekst op wisselende schermsoorten wordt geprojecteerd. De geluidsoptnamen weerspiegelen de sfeer van een vluchtelingenkamp: je hoort het geroezemoes van het kamp, bekende en minder bekende talen, wellicht van vluchtelingen en... Esperanto. Het spel wordt gelardeerd met gitaarmuziek en zang van de muzikant op scène.

Lucas Derycke, die zelf als vrijwilliger ging helpen in Calais en Griekenland, wou met het stuk de tweestrijd schetsen tussen het idealisme van de vrijwilligers en het pragmatisme van de kampleiding, die soms beslissingen moet nemen die 'korte termijn'-idealisten niet begripen. Esperanto kwam erbij omdat de regisseur parallellen ziet tussen esperantisten en vrijwilligers. "De drang om de wereld te veranderen, die botst met het feit dat verandering eerder traag van aard is. Leg je je

neer bij de wereld zoals hij is of trek je ten strijde tegen windmolens?" Een dilemma. In een interview vertelt de regisseur hoe hij op zijn tocht naar Griekenland een man ontmoette die Esperanto sprak en deel uitmaakte van de Bahai. Lucas vond de zoektocht van die man naar contact en eenheid over taal- en geloofsgrenzen heen aandoenlijk. Het had tegelijkertijd iets kwetsbaars en iets onverzettelijks.

*En wat dachten de esperantisten die de voorstelling bijwoonden over deze 'speciale' voorstelling?*

"Super!"

"Aanvankelijk denk je dat het echt toneel wordt, maar... je wordt uiteindelijk wel meegezogen in het 'luisterspel'."

"Ik ben met zeer lage verwachtingen gegaan. Maar ik vond het geweldig gebracht. Heel puur, rauw, pakkend, recht vanuit hun ziel en het kwam absoluut binnen bij mij. Er is eigenlijk niet meer nodig. Het sobere maakt het, denk ik, juist puurder. Het is er gewoon echt. Het is geen toneel, het is een overbrengen van hoe het is, hoe zij het ervaren hebben en je kan niet anders dan geraakt worden, denk ik."

"... het was absoluut boeiend. Er werd veel beroep gedaan op je fantasie, dat werkte heel goed."

"De speciale vorm maakte de voorstelling niet minder boeiend, zelfs integendeel. Het ondersteunde de emoties (van onmacht versus goede wil) die soms wel naar boven kwamen bij de vrijwilligers."

*Hoe kwam Esperanto erin aan bod?*

"Het Esperanto werd wel regelmatig aangehaald, maar de grote nadruk werd gelegd op de geboden hulp in de vluchtelingenkampen. Even zijn er een vijftal zinnen in het Esperanto verschenen, en als slot werd door de zanger de hymne gezongen, de eerste vier zinnen, op juiste toon."

"Esperanto komt toevallig aan bod, omdat een van de vrijwilligers in contact kwam met een Duitse esperantist. Er wordt even geopperd om de vluchtelingen Esperanto aan te leren, maar al snel wordt ingezien dat dit niet realistisch is... Esperanto blijft in ieders ogen

zo toch weer een utopie... Toch trachten de acteurs het ideaal van Esperanto duidelijk te maken.”

“Naar mijn interpretatie werd het Esperanto voorgesteld als een idealisme waarbij grenzen tussen mensen worden weggeveegd.”

“Ik vond dat het werd voorgesteld zoals het zelf is, namelijk neutraal en vrij objectief.”

“Men krijgt een correcte indruk van Esperanto, al was dat niet het eerste thema van de voorstelling. In die zin was dit een – voor Esperanto – zeer goede presentatie.”

*Zag je de link tussen het idealisme van de hulpbiedende vrijwilligers en Esperanto?*

“De titel is Esperanto, hoop, maar op een zekere manier maken ze toch ook duidelijk dat het misschien niet echt lukt. Mij gaf het een gevoel dat hoop en wanhoop heel dicht bij elkaar lagen. Dat ze wel heel hard proberen, maar dat het een moeilijke weg is. Het is misschien op een zekere manier heel inspirerend, maar ‘t kan je ook wat verbitterd doen voelen. Ik denk dat er een beetje van beide in zitten en misschien zit dat er momenteel ook wel een beetje in het Esperanto: er is gedrevenheid maar ook misschien soms die wanhoop of verbittering dat het beter zou kunnen, makkelijker zou moeten kunnen, zoiets?”

“Het kwam volgens mij wat te weinig tot uiting: ik denk dat, als je niets over Esperanto weet, je die parallel van idealisme niet gemakkelijk ziet.”

“Zeker. De vrijwilligers komen er in de hoop te helpen, de hoop iets te kunnen betekenen, het is iets grensoverschrijdends, menselijks, vredelievends. Mijn beeld van Esperanto is er ook eentje van hoop.”

“Ik denk dat de boodschap er een was van jonge mensen die hun horizon willen verruimen, een bijdrage willen leveren aan een betere wereld. Maar hulp kan niet overal op elk moment; niet alle wensen van de vluchtelingen kunnen ingewilligd worden; de middelen zijn beperkt; er heerst een strenge gelijkheidspolitiek. Soms moeten in die zin onpopulaire beslissingen worden genomen waartegen de vrijwilligers willen protesteren, maar de kampdirectie is heel streng, zowel voor de vluchtelingen als voor de vrijwilligers. De vrijwilligers

worden geconfronteerd met allerlei uiteenlopende gevoelens. Dat wordt in het stuk heel goed weergegeven.”

“De boodschap van de voorstelling was er zeker geen van meewarigheid. Ik denk dat de makers ons een inzicht wilden verlenen in een vluchtelingenkamp om zo de uitzichtloosheid van de situatie van deze mensen te schetsen. Heel wat jonge hulpverleners zijn erg idealistisch als ze in het kamp aankomen, maar dit idealisme wordt al snel in de kiem gesmoord.”

*En zette het henzelf aan om na te denken over hun ‘idealisme’?*

“Mijn idealisme voor Esperanto is toch van een andere aard. Er is geen overlevingsnood mee gemoeid. We kunnen lezen, vergaderingen bijwonen, praten met andere Esperantosprekers, reizen. Alleen positieve dingen. Hoogstens is er bij sommigen frustratie omdat de verspreiding van Esperanto niet snel genoeg gaat .../... maar het beïnvloedt onze levenskwaliteit niet meteen. Dat ligt bij vluchtelingen wel anders.”

“Ik ben dankbaar dat ik in België woon, waar ik kan dromen en leuke projecten kan uitvoeren, zonder me bezig te moeten houden met basisveiligheid en het zoeken naar eten en drinkbaar water.”

“Ik dacht nadien vooral na over hoe weinig er nodig is om hoop te hebben, maar ook hoe weinig er nodig is om in de wanhoop terecht te komen. Hoe makkelijk en hoe moeilijk dingen kunnen zijn en hoe belangrijk het is de kleine, mooie dingen te zien.”

De vijf voorstellingen waren snel uitverkocht. Zijn mensen dan toch nog nieuwsgierig naar Esperanto?

Na de voorstelling konden esperantisten uit Leuven een praatje slaan met de regisseur, al was het maar om aan te tonen dat Esperanto ‘leeft’. Het toneelgezelschap gaf hen zelfs met plezier de toelating om informatiemateriaal over Esperanto ter beschikking te leggen en uit te delen.

*Piet Glorieux*

*Met dank aan: Yves Nevelsteen, Ivo en Sandra Schenkel, Griet Symoens, Eveline De Deckere, Marc Vanden Bempt,*

